

Nr 216.

Av herr **Mannerskantz**, *angående vissa ändringar i lagen om semester.*

Semesterlagen av den 17 juni 1938 synes av innevarande års riksdag böra underkastas omprövning i vissa punkter, som särskilt med hänsyn till jordbrukets förhållanden fått en mindre lycklig avfattning.

I 4 § första stycket av nämnda lag fastställes dels att semester skall utgå för kalenderår, dels att närmast föregående kalenderår skall utgöra kvalifikationstid samt dels att parterna kunna träffa överenskommelse om annan kvalifikationstid än kalenderåret.

Systemet innebär alltså att semester skall intjänas under en period av 12 månader och utgå under därpå följande 12-månadersperiod. Om kvalifikationstiden — enligt parternas överenskommelse — fastställes att gälla från 1 maj det ena året till och med den 30 april året därpå, borde enligt systemets princip härav följa att tiden för semesterns utgående automatiskt förlägges till därpå följande 12-månadersperiod. Men paragrafen är icke avfattad på sådant sätt att den efter ordalagen medger huvudregelns tillämpning i nu nämnt fall. Stadgandet lyder: "Semester utgår för kalenderår..." Någon anvisning om att semestern skall utgå under annan tid än kalenderår för det fall att kvalifikationstiden förlagts till annan 12-månadersperiod än kalenderåret återfinnes ej i lagtext eller motivering.

Saken är betydelsefull. Därest lagen skall tolkas efter ordalagen på denna punkt, kunna nämligen egenartade och även för arbetareparten otillfredsställande konsekvenser uppstå. Om man antager att kvalifikationstiden genom överenskommelse mellan parterna fastställes till tiden 1 november det ena året till och med 31 oktober året därpå, skulle en strikt tolkning av lagtextens uttryck: "Semester utgår för kalenderår..." föranleda att semestern i dess helhet finge utgivas allenast under november och december månader. Arbetaren komme sålunda aldrig att kunna få en semesterdag under tiden 1 januari—31 oktober.

Vi anse att lagtexten på denna punkt icke rätt uttrycker vad lagstiftarna avsett. En lapsus föreligger. Felet bör snarast rättas. Saken är aktuell redan innevarande år. Vi vilja fästa uppmärksamheten vid att jordbruket genom kollektiv överenskommelse fått för sig fastställd en kvalifikationstid, som löper mellan 1 maj—30 april. Därest lagen skall tillämpas efter bokstaven, leder detta till att lantarbetarna aldrig kunna få ut någon semesterdag under årets fyra första månader, men desto flera under årets sista månader, vilket av dem torde komma att anses som en betydlig olägenhet.

Även i ett annat hänseende är bestämmelsen i första stycket under 4 § formulerad på sådant sätt att den vid sträng bokstavstolkning ej synes taga skäligen hänsyn till praktiska behov. Då det säges att semestern skall utgå under kalen-

deråret (eventuellt, om vad här ovan anförts blir beaktat, under 12-månadersperioden) *efter* kvalifikationstiden, synes stadgandets kategoriska formulering icke medgiva att semesterledighet gives redan under löpande kvalifikationstid.

Bestämmelsen om att semester skall utgå först efter kvalifikationstidens utlöpande, har givetvis sin grund i betraktelsesättet att semester skall vara att anse såsom intjänt förmån, i anledning varav arbetsgivaren ej bör vara skyldig att utgiva ledigheten förrän tiden för dess intjänande gått till ända. Lagen bygger principiellt på 12 dagars semester per år, utgivna *i ett sammanhang*. Av föreskriften att semester skall utgå i ett sammanhang följer logiskt att de 12 månaderna för intjänandet måste ha gått till ända innan semester såsom intjänt skall kunna påfordras. Bestämmelsen härom är givetvis tillkommen såsom ett skydd för arbetsgivaren; avsikten har varit att arbetsgivaren ej skall behöva anvisa den sammanhängande semestern innan densamma till fullo intjänats.

För jordbrukets vidkommande har emellertid ifråga om semesters utgivande gjorts det undantaget att semester ej behöver utgå i ett sammanhang. Med hänsyn till att semester vid jordbruket må utgivas å särskilda dagar bör det för denna närings vidkommande ej föreligga något principiellt hinder mot att utgiva semesterdagarna allt eftersom dessa intjänas. I det fall att arbetsgivaren ej finner nödigt att tillgodogöra sig det skydd, som ligger i bestämmelserna om semesterns utgivande först efter kvalifikationstidens utgång, bör möjlighet öppnas för honom att anvisa semesterdagar redan under kvalifikationstiden. Därmed skulle f. ö. också tillgodoses den av såväl de sakkunniga som departementschefen ur principiell synpunkt uttalade meningen att kvalifikationstiden lämpligen bör förläggas så nära semesterperioden som möjligt.

Dessutom skulle en dylik tillämpning av semesterbestämmelserna tillgodose praktiska behov och öppna möjlighet att följa hittillsvarande praxis. Jordbrukets kvalifikationstid löper — som redan omnämnts — från 1 maj t. o. m. 30 april. En s. k. våranställd arbetare skulle, om det här ifrågasatta betraktelsesättet tillämpas, ej behöva vara i tjänst ett helt år innan han finge ut någon semesterdag. Och en per den 1 november årsanställd arbetare, vilken ej har för avsikt att kvarbliva i tjänsten även påföljande år, skulle under sommarhalvåret kunna erhålla den på senast omnämnda tid belöpande semesterledigheten, med enstaka semesterdagar eller flera dagar i följd, allt eftersom han intjänat ledigheten. Vid denna exemplifiering har förutsatts att kollektivavtalets kvalifikationstid tillämpas.

Semesterlagens bestämmelser om semesterlön och semesterersättning äro i viss mån avfattade utan skäligt hänsynstagande till praktiska förhållanden, svårigheter och behov. Den invecklade eller i vart fall omständliga beräkningsmetoden kommer för jordbrukets vidkommande — liksom otvivelaktigt i större eller mindre mån även för övriga näringar — att föranleda stora bekymmer, onödigt arbete och svårslitna tvister.

Vi vilja anföra ett praktiskt exempel på den individuella beräkning av se-

mesterlönen, som enligt lagen måste ske för den enskilda arbetaren. Exemplet, som avser en statavlönad arbetare, vilken den 1 november övergått till att vara timavlönad, innefattar inga orimligheter och inga uppkonstruerade svårigheter. Det bygger allenast på allmänt förekommande förhållanden vid lantbruket, naturligtvis med undantag för det i exemplet upptagna olycksfallet i arbete, som dessbättre ej hör till det normala. Om man som typexempel tagit beräkningen av semesterlönen för någon viss på måfå utvald arbetare vid en egendom, skulle denna beräkning lika väl kunnat bli mera som mindre tillkrånglad än det anförda exemplet. Sannolikheten talar närmast för att ett faktiskt fall skulle berett större svårigheter än exemplet här nedan. Det hade i sådant fall kunnat tänkas att man vid semesterlönens beräkning måste taga hänsyn till åtskilliga andra omständigheter än här berörda, exempelvis semester och semesterlön under föregående tjänstår, fullgjord repetitionsövning, att arbetaren haft särskild skoningsersättning, att han åtagit sig rotfruktsskötsel på ackord eller tidvis utfört arbete, som ej kunnat av arbetsgivaren övervakas m. m.

Då vi velat framlägga ett typexempel på svårigheterna vid semesterlönens beräkning, ha vi velat göra detta måttfullt och enkelt. I enlighet härmed förutsattes i vårt exempel allenast att den arbetare, varom fråga är, under juli—oktober varit statavlönad med en kontant månadsinkomst under juli—september av 66:91 kronor och under oktober 54:75 kronor. Dessutom har utgått ersättning för förberedelse- och avslutningsarbeten i den mån sådant arbete blivit utfört. Arbetaren har emellertid varit garanterad en minsta årsinkomst av 60 kronor härför, och för enkelhetens skull ha vi i exemplet räknat med detta belopp, vilket efter 300 arbetsdagar per år gör 20 öre per dag. Under tiden 26/9—12/10 har arbetaren utfört körslor mot ackordersättning, för vilket ett kontant tillägg av 17:25 kr. utgått samt under tiden 16/10—29/10 tjänstgjort i ladugården under maskinmjölkarens sjukdom och utfört mjölkning mot ackordersättning jämte annat arbete. Ersättningen för denna tid har beräknats efter samma grunder som för ordinarie maskinmjölkaren och uppgår till 43:30 kr. med bibehållande av stat.

Vid beräkning av semesterlönen ha endast de i staten ingående förmånerna av mjölk och spannmål medtagits. Värdet därav beräknas till 450 kronor per år eller 1:50 kr. per dag. För ovanstående tid skulle alltså beräkningen bli följande:

$$1) \frac{1}{7} - \frac{24}{9} = 71 \text{ dagar. } 71 \left(\frac{66:91}{25} + 0:20 + 1:50 \right) = 310:98$$

$$2) \frac{26}{9} - \frac{30}{9} = 5 \text{ dagar. } 5 \left(\frac{66:91}{25} + 0:20 + 1:50 + \frac{17:25}{15} \right) = 27:65$$

$$3) \frac{1}{10} - \frac{12}{10} = 10 \text{ dagar. } 10 \left(\frac{54:75}{25} + 0:20 + 1:50 + \frac{17:25}{15} \right) = 50:40$$

$$4) \frac{13}{10} - \frac{15}{10} = 3 \text{ dagar. } 3 \left(\frac{54:75}{25} + 0:20 + 1:50 \right) = 11:67$$

$$5) \frac{16}{10} - \frac{29}{10} = 14 \text{ dagar. } 12 (0: 20 + 1: 50) + 43: 30 = 63: 70$$

$$6) \frac{31}{10} = 1 \text{ dag. } \frac{54: 75}{25} + 0: 20 + 1: 50 = 3: 89$$

För följande tjänsteår har arbetaren åtnjutit förmånen av bostad, bränsle och potatisland samt utfört arbete mot timlön eller ackordsersättning. Värdet av dessa naturaförmåner har ej medtagits vid beräkandet av semesterlön. Där est naturaförmånen av potatisland ej får anses innefattad i begreppet "fri bostad" utan skall medtagas vid beräkning av inkomsten — något varom ovisshet råder — måste värdet av denna förmån beräknas per arbetsdag och inarbetas i nedanstående beräkning.

Arbetstid, inkomst och beräkning av semesterlön framgår av nedanstående.

- 7) Under november—januari utfört arbete mot timlön av 55 öre under 65 dagar om sammanlagt 465 timmar 255:75
- 8) Under februari och mars utfört ackordsarbete som kunnat övervakas under 32 dagar med en sammanlagd förtjänst av 207:—
- 9) Under 14 dagar under denna tid legat sjuk på grund av olycksfall, varigenom arbetaren gått förlustig en beräknad förtjänst av 91:—
- 10) under april ej arbetat 16 dagar.

Den 1 maj 1939 är arbetaren alltså med denna beräkning berättigad till 9 dagars semester med en semesterlön av

$$\begin{array}{r} 310: 98 + 27: 65 + 50: 40 + 11: 67 + 63: 70 + 3: 89 + 255: 75 + 207: — \\ \hline 71 + 5 + 10 + 3 + 14 + 1 + 65 + 32 \\ + 91: — = \frac{1.022: 04}{14} = \frac{73: 00}{215} = 4: 75. \end{array}$$

Det anförda exemplet ger en skrämmande bild av vart tillämpningen av lagens bestämmelser om semesterlön kommer att leda. Det säger sig självt att semesterlönens beräkning efter en så invecklad och omständlig metod som den, semesterlagen knäsat, icke i praktiken kan genomföras och uppehållas, helst som beräkningen nästan alltid blir olika för varje enskild arbetare. Givetvis skulle vi helst se att bestämmelserna ändrades och förenklades så, att semesterlönen fastställdes att utgöra produkten av timlön och genomsnittligt timantal per dag. Då vi emellertid ej ha anledning hoppas få ett sådant önskemål genomfört så snart efter lagens tillkomst, särskilt med hänsyn till att frågan ingående behandlades under förarbetena till lagen, anse vi oss blott böra föreslå att 8 § kompletteras med föreskrift om att parterna må kunna träffa överenskommelse om annan beräkningsgrund. Då häremot kan invändas att arbetsgivaren på grund av sin (ofta dock blott förment) starkare ställning skulle kunna missbruka ett sådant dispositivstadgande, föreslå vi vidare att överenskommelsen för att bli gällande skall vara träffad genom kollektivavtal, upprättat mellan arbetsgivarnas och arbetarnas riksorganisationer. Därigenom torde man helt ha eliminerat risken för att arbetarna genom förändringen skulle lida förfång.

Under hänvisning till det anförda får undertecknad hemställa,

att riksdagen med ändring av hittillsvarande bestämmelser under 4 och 8 §§ måtte besluta giva de nämnda paragraferna förslagsvis följande lydelse.

4 §.

Semester utgår för kalenderår och omfattar en dag för varje kalendermånad anställningen varat under närmast föregående kalenderår (kvalifikationstid). Dock må annan period av samma längd gälla såsom kvalifikationstid, såframt överenskommelse därom träffas mellan parterna, *i vilket fall semester utgår under närmast följande period av 12 månader. Där semester enligt 6 § andra stycket icke måste utgå i ett sammanhang, må semesterledighet kunna anvisas redan före kvalifikationstidens utgång.*

8 §.

Under semester skall lön utgå.

Arbetstagare, som är avlönad med tidlön, äge uppbära den å semestertiden belöpande lönen. För annan arbetstagare skall, *där semesterlönen ej genom kollektivt avtal mellan arbetsgivarernas och arbetarnas riksorganisationer blivit annorlunda bestämd*, lönen — — — räkning.

Arbetstagare — — — semestern.

Vid — — — kostnader.

Stockholm den 23 januari 1939.

Axel Mannerskantz.

